

Katarzyna Wasilewska-Zembrzuska, Magdalena Płotka

Filozofia na IV Kongresie Mediewistów Polskich

Studia Philosophiae Christianae 48/2, 193-199

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Następnie uczestnicy konferencji, podzielnymi na trzy grupy, wzięli udział w warsztatach zatytułowanych *Jak kształcić własne kompetencje nauczycielskie w zakresie spójności celów i metod nauczania?* Zajęcia dla Grupy A: *Metoda warsztatowa w pracy nauczyciela filozofii* poprowadziła mgr Renata Skorczyńska (Ekspert OKE Kraków), w Grupie B – mgr Hanna Diduszko ze Stowarzyszenia PHRONESIS (*Metoda zabawy filozofią i zabawy z filozofią. W jaki sposób można o trudnych rzeczach mówić, wykorzystując metody aktywizujące?*), zaś w Grupie C – Ekspert OKE Łódź mgr Zbigniew Zdunowski – *Wybór zagadnień ciekawych, ale ważnych dla uczniów typu: spór o zmianę i tożsamość, relatywizm i antyrelatywizm.*

Na zakończenie konferencji prof. A. Grobler, dziękując prelegentom i wszystkim uczestnikom za udział, zaznaczył, że spotkanie to nie kończy pracy nad „metodami realizacji podstawy programowej z filozofii”, lecz ją zaczyna, oraz wyraził nadzieję, że jest możliwe, aby tę podstawę we właściwy sposób zrealizować.

Zamknięcia konferencji dokonał dziekan Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej ks. prof. UKSW dr hab. J. Krokos, który podziękował wszystkim uczestnikom i zaprosił na następne spotkanie.

MAGDALENA PŁOTKA

Instytut Filozofii UKSW, Warszawa

KATARZYNA WASILEWSKA-ZEMBRZUSKA

Instytut Filozofii UKSW, Warszawa

FILOZOFIA NA IV KONGRESIE MEDIEWISTÓW POLSKICH

W dniach 19-21 września 2011 roku na Wydziale Historycznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu odbył się IV Kongres Mediewistów Polskich. Organizatorem Kongresu był Komitet Stały Mediewistów Polskich, którego założycielem i przewodniczącym jest prof. Wojciech Fałkowski. Inauguracja obrad miała miejsce w reprezentacyjnej auli Collegium Minus przy ulicy Wieniawskiego. Kongres obejmował 15 sekcji, 149 referatów, a także „wolną trybunę

mediewistów”, w której ramach wystąpili – wedle słów prof. Jerzego Strzelczyka – „ci, dla których nie znalazły się miejsca w sekcjach”.

W przemówieniach otwierających obrady Kongresu podkreślano interdyscyplinarny charakter badań mediewistycznych. Prof. Kazimierz Ilski, dyrektor Instytutu Historii UAM, zaznaczył, że polska mediewistyka już współpracuje z ośrodkami zagranicznymi, a jej poziom jest na tyle wysoki, że bez problemów udaje się jej „sprzedać” swoje pomysły „zachodniej nauce”. W swoim przemówieniu prof. K. Ilski przedstawił kontrowersyjny i wzbudzający wiele dyskusji pomysł, aby utworzyć w Polsce tylko trzy ośrodki naukowe, które byłyby finansowane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego na zasadzie „zawierzenia”. Zgodnie z koncepcją K. Ilskiego, Ministerstwo miałyby dotować działalność takich ośrodków przez kilka lat, zaś po upływie tego czasu rozliczyłyby je z przeprowadzonych badań i uzyskanych rezultatów. Jak stwierdził Profesor: „polska mediewistyka jest do tego przygotowana”.

W godzinach popołudniowych pierwszego dnia obrad odbył się panel dyskusyjny poświęcony kondycji polskiej mediewistyki, w którym wzięli udział przedstawiciele ośmiu dyscyplin (historia, literatura polska, literatura i filologia klasyczna, filozofia, archeologia, historia sztuki, etnologia i antropologia kulturowa oraz muzykologia), zajmujących się badaniami nad Średniowieczem. Dyskusji przewodniczył prof. Wojciech Iwańczak. Paneliści przedstawiali raporty o stanie badań dyscypliny, którą reprezentują, co miało być przyczynkiem do szerszej dyskusji mediewistów nad ogólnym stanem badań nad Średniowieczem w Polsce. Prof. Elżbieta Jung zaprezentowała ostatnie osiągnięcia polskiej mediewistyki filozoficznej w dziedzinie edycji tekstów, czego przykładem jest wydana niedawno przez dr Wandę Bajor z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego edycja krytyczna komentarza Benedykta Hesse do *De anima*, licząca niemalże siedemset stron. Ponadto prof. E. Jung przekazała wiadomość o inicjatywie wydawniczej prof. Agnieszki Kijewskiej (KUL), zatytułowanej *Źródła i translacje*. Prof. E. Jung zauważyła zmniejszającą się ilość młodych

osób znających łacinę, co w przyszłości może poważnie wpłynąć na stan badań nad filozofią średniowieczną.

W kolejnym dniu Kongresu, tj. 20 września, zaplanowano szereg sekcji szczegółowych, między innymi: *Obraz antyku w piśmiennictwie średniowiecznym, Kontynuacja i recepcja średniowiecza w wiekach następnych, 'Homo, qui sentit'. Ból i przyjemność w średniowiecznej kulturze Wschodu i Zachodu, Komunikacja społeczna w średniowieczu, Polska i jej sąsiedzi w X-XIII wieku*. Na szczególną uwagę zasługuje sekcja *Kryzysy w średniowieczu – formy i przejawy*. W tej sekcji wystąpiła między innymi prof. Elżbieta Jung z wykładem pt. *Potępienia: kryzysy czy przełomy w myśli średniowiecznej*, dotyczącym słynnych potępień paryskich z 1277 roku. Zdaniem prof. E. Jung, rok 1277 nie był rewolucyjnym przełomem, a potępienia z racji swojego lokalnego charakteru nie wywarły takiego wpływu, jaki jest im przypisywany w dotychczasowej literaturze (Pierre Duhem). W sekcji poświęconej kryzysom wystąpił także prof. Mieczysław Boczar z referatem pt. *'Odiosum me mundo reddit logica'. Piotra Abelarda problemy z rozumowym objaśnianiem wiary*.

W sekcji popołudniowej, czyli *Wolnej trybunie mediewistów*, prof. Artur Andrzejuk wystąpił z referatem pt.: *Badania nad filozofią średniowieczną na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej ATK/UKSW*, w którym przedstawił spektrum badań od początku istnienia Katedry po aktualne prace naukowe. Prof. A. Andrzejuk na początku swojego wystąpienia zauważył, że *Wolna trybuna* nie jest dobrym miejscem na prezentowanie dorobku badawczego Katedry Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej UKSW – bardziej właściwa byłaby Sekcja IX zatytułowana *Na barkach olbrzymów... – wybrane postacie i ośrodki mediewistyczne* – jedyna dająca możliwość właściwego porównania osiągnięć. Jednak słowo „wolność” w tytule sekcji ma też – zdaniem A. Andrzejuka – swoją wymowę, gdyż dobrze charakteryzuje badania mediewistów w dawnym ATK.

Następnie wystąpiła dr Martyna Koszkało z Uniwersytetu Gdańskiego, której referat dotyczący koncepcji woli u Jana Dunsza Szkota – *Relacja uczuć do woli w etyce Jana Dunsza Szkota* – wywołał burzliwą

dyskusję z dr. Michałem Zembruskim z UKSW, który prezentował stanowisko tomistyczne w kwestii miejsca woli w strukturze duchowych władz człowieka.

Trzeciego i ostatniego dnia Konferencji kontynuowane były obrady w sekcjach organizatorów oraz w sekcjach zgłoszonych przez inne ośrodki naukowe. Wyniki badań historyków filozofii z UKSW zaprezentowano w sekcji *Historia, historia filozofii i filozofia historii – problematyka metodologiczna badań nad filozofią średniowieczną*, zorganizowanej przez Katedrę Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej UKSW, której moderatorem był prof. Artur Andrzejuk. Sekcja obejmowała siedem referatów dotyczących zagadnień metodologicznych, związanych z badaniami historycznymi w ogóle oraz z badaniami nad historią filozofii średniowiecznej w szczególności. Sekcja zgłoszona przez prof. A. Andrzejuka stanowiła odpowiedź na licznie pojawiające się w toku obrad Kongresu głosy wyrażające apel o większą świadomość metodologiczną mediewistów. Już w przemówieniu inauguracyjnym zwrócono uwagę na pewną przypadkowość w doborze materiałów źródłowych, stąd postulat szczególnej dbałości metodologicznej. Dlatego wydaje się, że właśnie sekcja *Historia, historia filozofii i filozofia historii – problematyka metodologiczna badań nad filozofią średniowieczną* odpowiada na te postulaty.

Jako pierwszy wystąpił prof. A. Andrzejuk z referatem pt. *Koncepcje historii filozofii*, w którym omawiał poszczególne propozycje Étienne Gilsona, Mieczysława Gogacza oraz Stanisława Janeczka, podkreślając jednocześnie znaczenie „koncepcji” historyka filozofii, czyli określenia jego kompetencji badawczych. Zaprezentowane przez prof. A. Andrzejuka sposoby uprawiania historii filozofii wskazują wyraźnie na jej filozoficzny charakter. Po pierwszym wystąpieniu, które było jednocześnie ogólnym wprowadzeniem w tematykę metodologiczną w badaniach nad historią filozofii, prelegenci przedstawiali kolejne zagadnienie metodologiczne, jednocześnie omawiając je na konkretnym projekcie badawczym z zakresu historii filozofii średniowiecznej.

Ks. dr Adam Filipowicz wygłosił referat pt. *Przedmiot formalny i materialny – egzemplifikacja w „Kobiercach” Klemensa Aleksan-*

dryjskiego. Stawiając w swoim wystąpieniu metodologiczne pytanie o przedmiot materialny i formalny historii filozofii, ks. dr A. Filipowicz odwoływał się do badających te kwestie Mieczysława Gogacza, Stefana Swieżawskiego, Federicka Coplestona, Romana Ingardena i Nicolaie Hartmanna. Przywołane stanowiska są cenne nie tylko dla historyków filozofii, ale i dla wszystkich badających teksty starożytne i średniowieczne. Metodologiczny charakter swojego referatu ks. dr A. Filipowicz ubogacił odniesieniami do *Kobierców* Klemensa Aleksandryjskiego.

Kolejny referat *Cele historii filozofii na tle teorii Ibn Chalduna (1332-1406)* przedstawiła dr Katarzyna Wasilewska-Zembrzuska. Pytanie o cel i sens często pojawia się w rozważaniach dotyczących historii filozofii i służy ono wyjaśnieniu wątpliwości, po co uprawiane są nauki historyczne. Dla lepszego zobrazowania celowości historii filozofii należy, zdaniem dr K. Wasilewskiej-Zembrzuskiej, wskazać najpierw cel samej historii, następnie cel historiografii filozofii i wreszcie cel historii filozofii. Potwierdzeniem przyjętego porządku były zaprezentowane w referacie koncepcje Ibn Chalduna, S. Swieżawskiego i M. Gogacza.

Po przerwie dr Magdalena Płotka zaprezentowała referat pt. *Metody badań w historii filozofii: przypadek logiki nominalistycznej w XIV wieku*. W najnowszej literaturze dotyczącej historii logiki średniowiecznej możliwe jest wskazanie, zdaniem dr M. Płotki, pewnej „metody” badawczej, polegającej na zestawieniu obok siebie dociekań dotyczących logiki, filozofii języka czy semantyki, prowadzonych w Średniowieczu i na gruncie współczesnych teorii logiczno-semantycznych. Celem wystąpienia była więc metodologiczna charakterystyka współczesnych badań nad historią logiki średniowiecznej oraz próba odpowiedzi na pytanie o rolę tej metody w badaniach mediewistycznych.

Następnie dr Izabella Andrzejuk w swoim wystąpieniu pt. *Interpretacja, wyjaśnianie i wykład historii filozofii na tle „Komentarza” św. Tomasza z Akwinu do „Etyki nikomachejskiej”*, podkreśliła, że praca historyka filozofii nad badaniem tekstem jest uporządkowana – posiada określoną kolejność i metody. Kontakt z tekstem rozpoczyna się od

zrozumienia, poprzez wyjaśnianie i interpretację, kończy się natomiast na wykładzie jako ukoronowaniu wysiłków podjętych przez historyka filozofii. Zdaniem dr I. Andrzejuk, *Komentarz św. Tomasza do Etyki nikomachejskiej* Arystotelesa jest doskonałym przykładem średnio-wiecznego tekstu, który może być polem badań dla historyka filozofii.

Dr Andrzej M. Nowik (z Katedry Historii Filozofii Nowożytniej i Współczesnej UKSW) wygłosił referat pt. *Generalizacje w historii filozofii – erudycja augustyńska u św. Tomasza z Akwinu*. W obrębie historii filozofii generalizacje i uogólnienia mogą mieć różny charakter i dokonywać się na różnych poziomach i przy użyciu różnych metod. Na znaczenie tego zagadnienia, zdaniem dr. A. Nowika, wskazuje koncepcja E. Gilsona, dla którego właściwa historia filozofii polega na badaniu samej istoty koncepcji i systemów filozoficznych w oderwaniu od ich historycznych uwarunkowań, co jednak bez generalizacji byłoby niemożliwe. Dr A. Nowik zaznaczył, że dobrym przykładem dla takich badań jest zagadnienie augustynizmu w tekstach św. Tomasa z Akwinu.

W zamykającym sesję referacie pt. *Ustalanie faktów historyczno-filozoficznych – Tomasa z Akwinu „Komentarz do O pamięci i przypominaniu”* dr Michał Zembrzusi podkreślił, że rozumienie „faktu historyczno-filozoficznego” zależy od wcześniejszego rozumienia historii filozofii i historiografii oraz przedmiotu historii filozofii. Badanie faktów w historii filozofii związane jest z tzw. „kwestionariuszem”, czyli systematycznym zadawaniem szeregu pytań tekstem filozoficznym. Po uzyskaniu takiego szeregu pytań można osiągnąć zarys interesującej historyka hipotezy badawczej, która jest wypracowana w najogólniejszym zakresie na podstawie badanych źródeł. Zdaniem dr. M. Zembrzuskiego, tłem dla takich rozważań metodologicznych i jednocześnie przykładem ustalania faktów historyczno-filozoficznych, może być badanie *Komentarza św. Tomasza z Akwinu do O pamięci i przypominaniu* Arystotelesa.

W obradach sekcji uczestniczyli między innymi: prof. E. Jung, prof. A. Kijewska, prof. M. Boczar. Po wygłoszeniu referatów odbyła się interesująca dyskusja, w której udział wzięła między innymi prof.

A. Kijewska i prof. A. Andrzejuk. Można śmiało powiedzieć, że obrady sekcji metodologicznej Katedry Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej UKSW zakończyły się sukcesem.

We wszystkich wystąpieniach IV Kongresu Mediewistów Polskich podkreślano znaczenie takich spotkań, wynikających zarówno z potrzeby współpracy środowiska naukowego, wymiany informacji i osiągnięć, jak i z potrzeby kontaktu osobistego naukowców zajmujący się problematyką średniowieczną. Często stawiano też pytanie: jaki jest stan polskiej mediewistyki? Wydaje się, że najlepszą odpowiedzią był sam Kongres, ze swoim bogactwem wystąpień prezentujących badania wszystkich ważnych polskich ośrodków naukowych.